

การบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

Trua Performance of Mahoree-Puenban Band in Southern Isan:
A Case Study of Isan- Panpee Band, Buriram Province

เชาวฤทธิ์ ชาคำไฮ¹ / สรวงสุดา สิงขรอาสน์²
Chaowalit Chakhamhai / Suangsuda Singkhornart

¹ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Program in Music, College of Music, Mahasarakham University

² สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Program in Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาเทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลทางวิชาการ และข้อมูลภาคสนาม การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย 1) องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ วงมโหรีได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมีหัวหน้าวงมโหรีคือนายจันทร์ที่ คณะบุรีรัมย์ ปัจจุบันมีสมาชิก 10 คน นักดนตรีส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ใน ตรัว ซอเล็ก ซอฮู้ โทณ รำมะนา ฉิ่ง และฉาบ เครื่องดนตรีส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ทำขึ้นเอง ระบบเสียงของตรัว จะตั้งเป็นคู่ 4 ซอเล็กกับซอฮู้จะตั้งเสียงคู่ 5 โดยใช้ปี่ในเป็นตัวเทียบเสียง บรรเลงโดยการนั่งบรรเลง บทเพลงที่ใช้บรรเลงมีทั้งหมด 10 เพลง เป็นเพลงบรรเลงทั้งสิ้นไม่มีการขับร้อง ใช้บรรเลงในงานมงคลเท่านั้น การบรรเลงทุกครั้งต้องมีการไหว้ครู โดยจะบรรเลงเพลงครุ (โต) เป็นเพลงแรกเสมอ บทบาทหน้าที่ทางสังคมของวงดนตรี คือ ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานตรุษสงกรานต์ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวชนาคและงานแต่งงาน ตลอดจนเพื่อความบันเทิงและสร้างสามัคคีในหมู่คณะ 2) เทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการใช้เทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ 4 เทคนิค คือ เทคนิคการพรมสาย เทคนิคการใช้เสียงเลื่อน(เอ้เสียง) เทคนิคการขย่มสาย และเทคนิคการประสาย

คำสำคัญ : การบรรเลงตรัว, วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

Abstract

The research on playing Trua of Mahoree-Puenban in Southern Isan: a case study of “Isan-Panpee band” in Buriram province aimed to 1) study about the elements of Mahoree-Puenbann in Southern Isan “Isan-Panpee band” 2) to study about the techniques of playing Trua of Mahoree-Puenban in Southern Isan “Isan-Panpee band” in Buriram province. The population consisted of knowledgeable people, player group, and general people. The tools used to collect data were interview form, and observation form. The data were collected through documents and field study and data were analyzed and presented by descriptive analysis. The results of research revealed that 1) as for the elements of Mahoree-Puenbann in Southern Isan “Isan-Panpee band, Buriram Province, it was established in 1993 and Chanthee Khaleram was a header. In present, Mahoree Isaan Panpee band has ten members and the most musicians got general job. The musical instruments for Mahoree-Puenbann “Isaan Panpee band” were Pee, Saw or Trua, Saw Lek, Saw Ou, Tone, Rammana, Ching, Chab. The most musical instruments were made by themselves. Sound system of Trua or Saw Kantrum were set into four pairs, Saw Lek and Saw Ou set into five pairs by using Pee (pipe) to compare tuning. The songs were played for ten songs. All of songs were played without singing and used in auspicious ceremony only. Before every performing, they will have “Wai-Kru” ceremony to pay respect to teacher and the first song which was to be always played was Pleang Kru (To). The social role of the band was used for other ceremony such as Songkran festival, house-warming ceremony, ordination ceremony, wedding reception and many activities as entertainment and creating harmony

in the faculty. 2) As for the techniques of playing Trua of Mahoree-Puenbann in Southern Isan “Isan- Panpee band”, Buriram province, techniques which used to play Trua for mahoree Isan-Panpee band have four techniques: string vibrato, sound embellishing, string springing, and string touching.

Keywords: Trua performance, Mahoree-Puenbann band in Southern Isan.

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นภาคที่มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศไทย มีการแบ่งพื้นที่ภาคอีสาน ออกเป็น อีสานตอนบน อีสานตอนกลาง และอีสานตอนล่างหรืออีสานใต้ โดยใช้หลักเกณฑ์ตามหน่วยงานทางราชการต่างๆ กำหนดเอาไว้ ซึ่งพื้นที่แห่งนี้ได้มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายวัฒนธรรมตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป กล่าวคือ ประชากรในอีสานตอนบนและอีสานตอนกลางส่วนมากเป็นกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว ส่วนประชากรอีสานตอนล่างหรืออีสานใต้ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมไทย-เขมร ไทย-ส่วย ไทย-ลาว และไทย-โคราช (ไพฑูริย์ มีกุล, 2531 : 1) จากการแบ่งเขตพื้นที่ภาคอีสานออกเป็นสามเขต ในแต่ละพื้นที่จึงมีกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ค่อนข้างที่จะแตกต่างกันออกไปตามบริบทพื้นที่นั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่อีสานตอนล่างหรืออีสานใต้ มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลายกลุ่ม ได้แก่ ไทยลาว ไทยโคราช ไทยส่วย และไทยเขมร โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องที่สำคัญคือ กลุ่มเจียง - กันตริม ที่มีเพลงประกอบพิธีกรรมและเพลงร้องเพื่อความสนุกสนาน โดยเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมได้แก่ เรือมมะมัวตในพิธีกรรมมะมัวต ส่วนเพลงร้องเพื่อความสนุกสนาน ได้แก่ กันตริม เจียงหรือจำเรียงหรืออาโย (เรณู โกศินานนท์, 2537 : 47) นอกจากนี้ในพื้นที่อีสานใต้ ก็ยังมีการแสดงอื่นๆ ที่ทำการแสดงอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ ลิเกเขมร และ มโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ มีแสดงอยู่ในท้องถิ่น

ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ จากงานวิจัยวงมโหรีพื้นบ้านอีสาน คณะจันทร์ไทยบรรเลง ตำบลลำไทรโยง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบด้วย ซอด้วง ซอกลาง ซออู้ ปี่ใน โทน สองหน้า ฉิ่งและฉาบ ลักษณะของการบรรเลงจะมี 2 แบบคือการนั่งบรรเลง และการเดินบรรเลง ก่อนที่จะมีการบรรเลงทุกครั้ง ก็จะต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดง บทเพลงที่ใช้บรรเลง ได้แก่ มอญแปลง จะเข้หางยาว นาคเกี้ยว เป๊าะสามเส้า เขกวรรณ นางครวญ ออกทะเล สีนวล การแห่ใช้เพลง กราวนอก โอภาสในการบรรเลง จะบรรเลงเพื่อความบันเทิงและประกอบพิธีกรรม (ภูมิินทร์ มะธิโตปะนะนำ, 2552: 203-207) นอกจากนี้ยังมีการแสดงของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ที่ได้รับความนิยมจากชาวบ้านในเขตพื้นที่ และเขตพื้นที่ใกล้เคียงจังหวัดบุรีรัมย์ คือวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์

วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์นั้น เป็นวงดนตรีที่มีเอกลักษณ์เด่นคือ ใช้ตรัวและปี่ เป็นเครื่องดำเนินทำนองแทนระนาด และยังคงเป็นรูปแบบวงแบบโบราณ มีการสืบทอดการเล่นมโหรีจากสมัยโบราณอย่างเคร่งครัด ปัจจุบันยังคงรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ เช่น เครื่องดนตรีบทเพลงและขนบธรรมเนียมในการบรรเลงได้อย่างสมบูรณ์ วงดังกล่าวยังได้รับความนิยมจากชาวบ้านในพื้นที่และใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบว่า ขนบธรรมเนียมในการแสดงของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์ มีการประกอบพิธีการไหว้ครูดนตรีก่อนทำการแสดง โดยเพลงที่จะต้องบรรเลงที่ขาดไม่ได้เลยคือ เพลงสำหรับไหว้ครู (ชัชวาลย์ ประทุมสินธุ์, 2554 : 208) ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเคารพนับถือครูอาจารย์ ที่มีความงดงามและศักดิ์สิทธิ์ไม่ด้อยกว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ ส่วนนักร้องและนักดนตรีแต่ละคน ล้วนแต่ได้ผ่านการฝึกฝนเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน รวมไปถึงลักษณะการบรรเลงของนักดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภท ตรัว

ดังนั้น ตรัวจึงถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความโดดเด่นในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้สัวคันทัก ลักษณะของตรัว

ส่วนใหญ่จะคล้ายกับซออู้ที่ใช้ในวงดนตรีไทย ทำด้วยไม้กลองเสียงซิงด้วยหนังงูเหลือม มีช่องเสียงอยู่ด้านตรงข้ามหน้าซอ ใช้สายลวดมี 2 สาย คันชักอยู่ระหว่างสาย คันชักขอยาวประมาณ 60 เซนติเมตร มีลูกบิดอยู่ตอนบน ออกซอใช้รัดด้วยเชือก ขนาดของซอแตกต่างกันไปตามความประสงค์ของผู้สร้าง โดยทั่วไปมี 3 ขนาด คือ ตรัวจี่ (เล็ก) ตรัวเอก (กลาง) ตรัวธม (ใหญ่) (สรวงสุตา สิงขราสาสน์, 2554 : 211) ซึ่งผู้บรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีเทคนิคการบรรเลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว บ่งบอกความเป็นอีสานใต้ได้อย่างชัดเจน

ในปัจจุบันนี้ ตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ มิได้มีการเล่นหรือบรรเลงอย่างแพร่หลายเท่าที่ควร หากมิได้ทำการศึกษาค้นคว้าและจัดเก็บรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบแล้ว ก็อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมและสูญหายไปตามกาลเวลา ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ และต้องการศึกษารวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรม เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ ให้คงอยู่สืบไป จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์ และเทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาในเรื่องการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ และสะดวกในเชิงปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาเทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษาคณะอีสานพันปี จังหวัดบุรีรัมย์

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการออกภาคสนามเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าโดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยเรียบเรียงการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ เกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ได้แบ่งประเด็นออกเป็น 2 ประเด็น คือ ขอบเขตของการวิจัยและวิธีในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหาการวิจัย

การบรรเลงตรวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายเพื่อการวิจัยดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา นักดนตรี เครื่องดนตรี การประสมวง บทเพลงที่ใช้บรรเลง พิธีกรรมและธรรมเนียมปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ทางสังคม

1.2 เพื่อศึกษาเทคนิคการบรรเลงตรวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ การวางนิ้ว การใช้คันชัก และการใช้เทคนิค

2. ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบรรเลงตรวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม 2559 ถึงเดือน มีนาคม 2560

3. พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยเรื่อง “การบรรเลงตรวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์” คือ วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ปี ตำบลอิสานอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะเป็นพื้นที่ที่มีวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ที่มีการบรรเลงในรูปแบบวงโบราณ มีการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และมีการนำเอาเครื่องดนตรีประเภทตรวมาบรรเลงในวง ซึ่งมีการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยประชากรที่ศึกษาประกอบด้วย หัวหน้าวงมโหรี นักดนตรี และผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้นำชุมชน นักดนตรีอาวุโส ผู้ว่าจ้าง ประชาชนและผู้ชมที่อาศัยอยู่ในชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัย

4.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

4.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key-informant) คือกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกและสาระสำคัญเกี่ยวกับบริบทพื้นที่วิจัย ประวัติความเป็นมา และเทคนิคการบรรเลงตรวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ซึ่งมีจำนวน 3 ท่าน

4.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual-informant) คือกลุ่มบุคคลที่เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มผู้บรรเลงวงมโหรี เพราะเป็นผู้ที่ทราบเรื่องราวและเป็นผู้บรรเลงของวงมโหรี ได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องดนตรี องค์ประกอบและธรรมเนียมปฏิบัติในการแสดงของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่ง มีจำนวน 10 ท่าน

4.2.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป (General-informant) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มประชาชนผู้ชมการแสดงมโหรีหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีวงมโหรี และผู้ว่าจ้างวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีจำนวน 10 ท่าน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่

5.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guided)

5.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) เพื่อให้ได้ข้อมูล

ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

5.1.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) เพื่อค้นหาประเด็นที่นอกเหนือจากกรอบที่ตั้งไว้

5.2 การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้ในการสังเกตการบรรเลงตราของนักดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป

5.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มนักดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ยึดหลักการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย และสามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

6.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร

เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำรา รายงานการประชุม ปรินทูปนินท์ และอินเทอร์เน็ต หรือที่ได้มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบรรเลงตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ซึ่งได้แก่

6.1.1 ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดบุรีรัมย์

6.1.2 ข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้

6.1.3 ข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวงมโหรีอีสานใต้

6.1.4 องค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตรา

6.1.5 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น

6.2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ ได้แก่

6.2.1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์

6.2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างนอกเหนือจากกรอบที่กำหนดไว้

6.2.2 การสังเกต (Observation) ใช้สังเกตการบรรเลงตราของนักดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจะใช้แบบสังเกต 2 รูปแบบคือ

6.2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยเข้าร่วมการสาธิตการบรรเลงตราเพื่อให้ทราบถึง รูปแบบ องค์ประกอบ ในเรื่องเทคนิคการบรรเลงตรา

6.2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participatory Observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตเทคนิคการบรรเลงตราของศิลปินทั่วไป เป็นการซักถามข้อมูล จดบันทึก และบันทึกการบรรเลงตรา

6.2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนาและร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูล

7. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเป็นการตรวจสอบพิสูจน์ความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการตรวจสอบข้อมูล ด้านสถานที่ ด้านเวลาและด้านบุคคล โดยอธิบายได้ดังนี้

7.1 ด้านสถานที่ เพื่อตรวจสอบว่า ข้อมูลจากต่างสถานที่กัน จะเหมือนกันหรือไม่

7.2 ด้านบุคคล เพื่อตรวจสอบว่า ถ้าผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่

7.3 ด้านเวลา เพื่อตรวจสอบว่า ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่

8. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บรวบรวม

จากเอกสารและจากการศึกษาภาคสนามแล้วใช้วิธีการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

8.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

8.2 นำข้อมูลที่รวบรวมไว้ จำแนกหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูลที่กลั่นกรองจากเครื่องมือ

8.3 ในส่วนของดนตรีฟังและถอดจากเทปโดยบันทึกเป็นโน้ตสากล

8.4 ศึกษาเปรียบเทียบจากเอกสารรายงาน การวิจัยตำราและหนังสือต่างๆ ทางวิชาการรวมทั้งวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

8.5 สรุปรูปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือแล้ววิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงตามจุดประสงค์ดังนี้

8.5.1 วิเคราะห์องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

8.5.2 วิเคราะห์เทคนิคการบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

9. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ ประมวลผลให้ตรงตามความมุ่งหมายที่วางไว้ แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผล

1. องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติความเป็นมา

วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวงเก่าแก่วางหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งปัจจุบันวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ ได้รับความนิยมในอำเภอเมือง และอำเภอใกล้เคียง และเป็นวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ที่มีอยู่เพียงวงเดียวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ในปัจจุบัน

วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์หัวหน้าวงมโหรีคือ นายจันทร์ที คณะรัมย์ ได้ทราบข้อมูลว่า วงมโหรีได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมี นายกอบ เหลือสีบชาติ ได้

ชักชวนเพื่อนที่เล่นดนตรีพื้นบ้านด้วยกัน มารวมกลุ่มกันเพื่อรับงานจากผู้ว่าจ้างในเขตพื้นที่หมู่บ้านใกล้ๆ ก่อน ซึ่งในตอนนั้นยังไม่มีที่ตั้งชื่อวงแต่อย่างใด จนกระทั่งนายกเทศบาลตำบลอิสาน นายสุพจน์ สวัสดิ์พุทรา ได้เห็นการแสดงของวงมโหรีจึงเกิดความประทับใจ ได้มอบเงินสนับสนุนให้บริหารจัดการในวง พร้อมกับได้ตั้งชื่อวงมโหรีคณะนี้ว่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ คำว่า อิสาน ได้มาจากชื่อของเทศบาลตำบลอิสาน ส่วนคำว่า พันธุ์ ได้มาจากอายุของนักดนตรี ซึ่งอายุเฉลี่ยของนักดนตรีในวงอยู่ที่ 60 ปี และได้ใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีสมาชิกในวงประกอบด้วย

นายจันทร์ที คณะรัมย์ (หัวหน้าวง) นายภาณุวัฒน์ สุระพินิจ นายสุนทร ศรีเพ็ชรกล้า นายวุ่น เกาะรัมย์ นายจำปา ตีประเคน นายสมพงษ์ ทวีรัมย์ นายวิระชาติครบุรี นายกอบ เหลือสีบชาติ นายสมหวัง ยืนยาวและนายบุญเพ็ง บุญทองเถิง

เครื่องดนตรี และการประสมวง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์มีทั้งหมด 8 ชนิด ดังนี้

1. ซอเล็ก เป็นเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วย 5 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนที่ 1 คันทวน ทำมาจากไม้ประดู่ ส่วนที่ 2 กลองเสียง เป็นกระบอกทำจากไม้เนื้อแข็ง ส่วนที่ 3 ลูกบิด มี 2 อันทำจากไม้พะยูน ส่วนที่ 4 คันชัก ทำด้วยไม้ลูกซังด้วยหางม้าหรือเอ็นขนาดเล็ก มีลักษณะคล้ายคันธนู อยู่ตรงกลางระหว่างสายซอทั้งสอง ส่วนสุดท้าย สายซอทำจากลวดหรือเบรกรถจักรยาน การบรรเลงซอเล็ก จะบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีประเภทบรรเลงทำนองชนิดอื่น

2. ซออู้ เป็นเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วย 5 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนที่ 1 คันทวน ทำมาจากไม้พะยูน ส่วนที่ 2 กลองเสียง เป็นกระบอกทำจากกะลามะพร้าว เปิดออกด้านหนึ่งแล้วเอาเนื้อออกให้หมด ด้านหลังเจาะเป็นรูเพื่อระบายลมให้เสียงออกอาจมีการแกะสลักให้สวยงาม ด้านหนึ่งซึ่งด้วยหนังลูกวัว เรียกว่า หน้าซอ ส่วนที่ 3 ลูกบิด มี 2 อันทำจากไม้พะยูน ส่วนที่ 4 คันชัก ทำด้วยไม้พะยูนซึ่งด้วยหางม้าหรือเอ็นขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายคันธนู อยู่ตรงกลางระหว่างสายซอทั้งสอง ส่วนสุดท้าย สายซอทำจากลวด

หรือเบรกรถจักรยาน การบรรเลงซอู้ จะบรรเลงทำนองเดียวกันกับเครื่องดนตรีประเภทบรรเลงทำนองชนิดอื่น

3. ตรี ของตรี เป็นเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วย 5 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนที่ 1 คันทวน ทำมาจากไม้ประดู่ ส่วนที่ 2 กลองเสียง ด้านหนึ่งใส่คอนแทกปรับสัญญาณเสียงจากสายซอเรียกว่าหน้าซอ ด้านหลังกลองเสียงเจาะรูเอาไว้รับสายสัญญาณเพื่อส่งสัญญาณไปยังเครื่องขยายเสียง บนกลองเสียงมีปุ่มหมุนปรับสัญญาณเสียง 2 ปุ่ม ได้แก่ปุ่มที่ 1 ใช้ปรับความดัง-เบาของเสียง ปุ่มที่สองใช้ปรับเสียงทุ้ม-แหลม ส่วนที่ 3 ลูกบิด มี 2 อันเป็นลูกบิดกีตาร์ ส่วนที่ 4 คันชัก คันชักทำด้วยไม้ประดู่ซึ่งด้วยหางม้าหรือเอ็นขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายคันธนู อยู่ตรงกลางระหว่างสายซอทั้งสอง ส่วนสุดท้าย สายซอทำจากลวดหรือเบรกรถจักรยาน การบรรเลงตรีจะบรรเลงทำนองเดียวกันกับปี่ใน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับตรีทั่วไปแล้วพบว่า มีส่วนประกอบที่แตกต่างกันคือ กลองเสียงและลูกบิด

4. ปี่หรือปี่ใน ประกอบด้วยตัวปี่หรือเลาปี่ทำมาจากไม้พะยูง และลิ้นปี่ที่ทำจากใบตาลมาตัดเป็นรูปใบผักแว่นผูกติดกับท่อทองเหลืองขนาดเล็กเรียกว่า กำพวดปี่ ใช้เสียบที่รูด้าน บนเป่าให้เกิดเสียง มีรูบนนิ้ว 6 รู ตัวเลาปี่เจาะทะลวงตลอดทั้งลำ มีลักษณะเป็นปากลำโพง คือไล่ระดับจากเล็กไปหาใหญ่ สามารถทำได้ หลายเสียงแต่มีเสียงที่เป็นหลักมีอยู่ 9 เสียง ส่วนเสียงอื่นๆ นั้นแล้วแต่ความสามารถของผู้บรรเลง การบรรเลงปี่หรือปี่ในจะบรรเลงเป็นทำนองหลักเช่นเดียวกับตรี

5. โทน โทนที่ใช้เป็นโทนที่ทำมาจากไม้ขนุน มีลักษณะที่คล้ายกับโทนในวงมโหรีของภาคกลางแต่มีขนาดใหญ่กว่าและป่องตรงกลาง กล่าวคือมีลักษณะคล้ายกับสรระของสตรี โทนแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

5.1 ส่วนหน้าโทน ใช้ซึ่งหนังวัวแล้วตีให้เกิดเสียง

5.2 ส่วนนอกของโทน

5.3 ส่วนสะโพกและท้ายโทน การบรรเลงโทนจะใช้ตีกำกับจังหวะไปพร้อมกับเครื่องกำกับจังหวะชนิดอื่น

6. กลองรำมะนา เป็นกลองขนาดใหญ่ หน้ากลองซึ่งด้วยหนังวัว ตรีงด้วยหมุด ตัวกลองทำด้วยไม้ขนุน ตีด้วยไม้เช่นเดียวกับกลองทัดและกลองเพลของภาคกลาง การ

บรรเลงกลองรำมะนา จะใช้ตีกำกับจังหวะหลักในวง

7. ฉิ่ง ทำจากทองสัมฤทธิ์หรือทองเหลือง ฉิ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 เซนติเมตร มี 2 ฝาใช้ผูกเชือกร้อยเข้าไว้ด้วยกัน การบรรเลงฉิ่ง จะบรรเลงในรูปแบบอัตราจังหวะ 2 ชั้น

8. ฉาบ ทำจากทองสัมฤทธิ์หรือทองเหลือง มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 16 เซนติเมตร มี 2 ฝา และใช้เชือกร้อยเข้าไว้ด้วยกันเช่นเดียวกับฉิ่ง การบรรเลงฉาบ จะบรรเลงในรูปแบบอัตราจังหวะ 2 ชั้น

การประสมวง

การประสมวงหรือการรวมวงนั้น มีเครื่องดำเนินทำนองเฉพาะปี่และซอเท่านั้น ส่วนเครื่องประกอบจังหวะที่เป็นหลักที่ขาดไม่ได้ก็คือ โทน รำมะนา ฉิ่ง และฉาบ

ส่วนขนาดของวงนั้นไม่มีการกำหนดเครื่องดนตรีแน่นอนจะขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง โดยจะแบ่งเป็น 2 แบบดังนี้

1. วง 8 คน ประกอบด้วย ปี่ใน ซอเล็ก ตรี ซอู้ โทน รำมะนา ฉิ่ง และฉาบ ราคาจ้าง 6,400 บาท

2. วง 10 คน ประกอบด้วย ปี่ใน ซอเล็ก 3 คัน ตรี ซอู้ โทน รำมะนา ฉิ่ง และฉาบ ราคาที่ว่าจ้างอยู่ที่ 8,500 บาท เฉพาะในเขตอำเภอเมือง ถ้าอยู่นอกเขตอำเภอเมืองราคาจะอยู่ที่ 12,000 บาท ขึ้นไป ขึ้นอยู่กับระยะทางที่ไปทำการแสดง ซึ่งค่าแรงนักดนตรีทุกคนจะได้เท่ากัน

ลักษณะของการบรรเลงใช้วิธีการนั่งกับพื้นเป็นรูปวงกลมหรือวงรี หันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้ได้ยินเสียงกันและกัน ในกรณีที่มีการจัดเตรียมที่นั่งให้โดยผู้ว่าจ้าง ไม่สามารถนั่งเป็นวงกลมหรือวงรีได้ นักดนตรีก็สามารถนั่งบรรเลงตามที่ผู้ว่าจ้างจัดเตรียมให้ได้เลย

บทเพลงที่ใช้บรรเลง

จากการศึกษาพบว่าเพลงที่ใช้ในการบรรเลงในวงมโหรี เป็นเพลงบรรเลงล้วนใช้บรรเลงในงานมงคลเท่านั้น โดยมีรายชื่อเพลงได้แก่ เพลงครู (โต) เพลงกล่อม เพลงแขกมอญ เพลงตะเข้หางยาว เพลงมอญโยนดาบ เพลงกล่อมกลับทาง เพลงหงส์ปีกหัก เพลงศรีนวล เพลงลาวเสียงเทียน และเพลงจันทอดแห

ในการบรรเลงในงานต่างๆ นั้นจะไม่มีระเบียบลำดับบทเพลงที่แน่นอน จะขึ้นอยู่กับกรณีขึ้นได้ของผู้บรรเลง แต่ในการบรรเลงทุกครั้ง ต้องบรรเลงเพลงครูก่อน

ทุกครั้ง เพราะถือว่าเป็นเพลงครู

บทบาทหน้าที่ทางสังคม

จากการศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ทางสังคม สามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

1. บทบาทด้านสังคมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของสังคมที่ช่วยผ่อนคลายจากการทำงาน สร้างความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. บทบาทด้านเศรษฐกิจ การสร้างรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลักให้กับครอบครัวของกลุ่มนักเรียนและยังเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย

3. บทบาทด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวชนาครแต่งงาน ในด้านพิธีกรรมจะใช้ในงานตรุษสงกรานต์

2. เทคนิคการบรรเลงตรวโนวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

จากการวิเคราะห์ทั้ง 10 บทเพลง พบว่าเทคนิคการบรรเลงตรวโนวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

2.1 ลักษณะการวางนิ้ว

เป็นการวางนิ้วที่อยู่ในรูปแบบการวางนิ้วที่ใช้ในการบรรเลงตรวทั่วไป

2.2 ลักษณะการใช้คันชัก มีการใช้คันชักอยู่ 3 รูปแบบ ดังนี้

2.2.1 คันชักออก-เข้า (คันชักละหนึ่งเสียง) หมายถึง สือออกได้หนึ่งตัวโน้ต สือเข้าได้หนึ่งตัวโน้ต

2.2.2 คันชักควบ 2 เสียง (คันชักละ 2 เสียง) หมายถึง การใช้คันชักในแต่ละคันชัก ไม่ว่าจะสือออกหรือสือเข้าได้สองตัวโน้ตโดยไม่หยุดคันชัก

2.2.3 คันชักควบ 3 เสียง (คันชักละ 3 เสียง) หมายถึง การใช้คันชักในแต่ละคันชัก ไม่ว่าจะสือออกหรือสือเข้าได้สามตัวโน้ตโดยไม่หยุดคันชัก

การบรรเลงตรวโนวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์นั้น จะไม่มีหลักตายตัวในการใช้คันชัก ซึ่งการใช้คันชักนั้นแล้วแต่ความถนัดและความสะดวกของผู้บรรเลง

2.3 ลักษณะการใช้เทคนิค

การบรรเลงตรวโนวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการใช้เทคนิคอยู่ 4 เทคนิค ดังนี้ เทคนิคที่ใช้มากที่สุดอันดับหนึ่งคือ เทคนิคการพรหมสาย เทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสองก็คือ เทคนิคการใช้เสียงเลื่อน (เอ้เสียง) เทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสามก็คือ เทคนิคการขย่มสาย ส่วนเทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสี่ก็คือ เทคนิคการประสาย

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การบรรเลงตรวโนวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ : กรณีศึกษา คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์

วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้คณะอิสานพันธ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ที่มีการแสดงมาอย่างยาวนาน กล่าวคือ เป็นวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ที่มีนักดนตรีในวงบรรเลงด้วยกันมานาน ถือได้ว่าเป็นวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ที่มีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ค่อยได้รับโอกาสในการแสดงมากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามามีบทบาทในสังคมชาวอีสานใต้ เป็นตัวอย่างของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) สอดคล้องกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมของ นียพรธน์ วรรณศิริ (2540 : 93-102) กล่าวว่า การนำเอาวัฒนธรรมดังกล่าวมาปฏิบัติ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่กระทำตามปกติ กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม จะมีมากขึ้นเมื่อสังคมหนึ่งมีอิทธิพลต่ออีกสังคมหนึ่ง กลุ่มที่มีอิทธิพลสูงกว่าก็จะพยายามบังคับพวกที่ปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีทางชีวิตของตนเอง จากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามความเจริญด้านวัตถุ ชาวเขมรอีสานใต้จะรับรู้สื่อเทคโนโลยีได้เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป สอดคล้องกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544 : 55) กล่าวว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะการให้ความนิยมชมชอบ วงดนตรีประเภทอื่น เช่น ลำซิ่ง วงกลองยาว วงดนตรีร็อคแห่ง

วงดนตรีสากลอื่นๆ ด้วยเหตุผลที่ว่าวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ มีเสียงเบาบรรเลงไม่สนุกสนานเมื่อเทียบกับวงลำซิ่ง วงกลองยาว วงดนตรีรุดแห่ ที่มีความเร้าใจมากกว่า ถ้าไม่มีการถ่ายทอด หรือสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง วงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ย่อม สูญหายไป ซึ่งปัจจุบันวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสาน พันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทให้ สอดคล้องและครอบคลุมบริบททางสังคมมากขึ้น ทั้งด้าน หน้าที่ทางสังคมกล่าวคือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของสังคม ที่ช่วยผ่อนคลายจากการทำงาน สร้างความสามัคคีและ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้านด้านเศรษฐกิจการสร้าง รายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลักให้กับครอบครัว ของกลุ่มนัก ดนตรี และด้านวัฒนธรรมและประเพณีมีความเกี่ยวข้องกับ ประเพณี เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน บวช นาค ในด้านพิธีกรรมจะใช้ในงานตรุษสงกรานต์ สอดคล้อง กับโครงสร้างหน้าที่นิยมของ นิยพรรณ วรณศิริ (2550 : 97-101) กล่าวว่า โครงสร้างก็คือ สถาบันของสังคมเกิดมา จากความจำเป็นพื้นฐานของมวลมนุษย์เอง ดังนั้น สถาบัน หรือโครงสร้างทางสังคมจึงต้องทำหน้าที่ตอบสนองความ จำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งสังคมของวงมโหรีพื้นบ้าน อีสานใต้ คณะอีสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ทำหน้าที่ตอบ สอนองความต้องการของสังคมในทุกๆ ด้าน

เครื่องดนตรี

ในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตระกูลที่ เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophones) ได้แก่ ตรี ขลุ่ย และขลุ่ย 2) ตระกูลที่เสียงเกิดจาก การสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophones) ได้แก่ ปี่ใน 3) ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophones) ได้แก่ โทน และกลองรำมะนา 4) ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ฉิ่งและฉาบ

การประสมวง

การประสมวง จะใช้ปี่ในและตรีเป็นเครื่อง ดำเนินทำนองหลัก ส่วนเครื่องประกอบจังหวะที่เป็นหลัก คือกลองรำมะนา โทน ฉิ่งและฉาบเล็ก ลักษณะของการ บรรเลงจะเป็นการนั่งบรรเลง และก่อนที่จะมีการบรรเลงทุก ครั้งต้องมีการไหว้ครูก่อน เครื่องดนตรีส่วนใหญ่เป็นเครื่อง

ดนตรีที่ทำขึ้นเอง เช่น ปี่ใน ตรี ขลุ่ย ขลุ่ย โทน และกลอง รำมะนา ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกในการใช้งานของนักดนตรี แต่คน อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อเครื่องดนตรี และนักดนตรีในวงบางคนได้ผลิตเครื่องดนตรีจำหน่ายเพื่อ เป็นรายได้เสริมอีกด้วย

บทบาทหน้าที่ทางสังคม

จากการศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ทางสังคม สามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

1. บทบาทด้านทางสังคม เป็นกิจกรรมอย่าง หนึ่งของสังคมที่ช่วยผ่อนคลายจากการทำงาน สร้างความ สามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
2. บทบาทด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างรายได้ เพิ่มเติมจากอาชีพหลักให้กับครอบครัวของกลุ่มนักดนตรี และยังเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนใน ชุมชนด้วย
3. บทบาทด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีความ เกี่ยวข้องกับประเพณี เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวช นาค แต่งงาน ในด้านพิธีกรรมจะใช้ในงานตรุษสงกรานต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมินทร์ มะจิตปัญญา (2552: 203-206) ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน อีสาน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตระกูลที่เสียงเกิดจาก การสั่นสะเทือนของสาย (Chordophones) 2) ตระกูลที่ เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophones) 3) ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophones) 4) ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือน ของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) การประสมวง จะใช้ปี่ ในเป็นเครื่องดำเนินทำนองหลัก ส่วนเครื่องประกอบจังหวะ ที่เป็นหลักคือ กลองรำมะนา โทน ฉิ่งและฉาบเล็ก ลักษณะ ของการบรรเลงจะเป็นการนั่งบรรเลง และก่อนที่จะมีการ บรรเลงทุกครั้งต้องมีการไหว้ครูก่อน บทบาทหน้าที่ทาง สังคม มีความเกี่ยวข้อง 3 ด้านคือ บทบาทด้านหน้าที่ทาง สังคม บทบาทด้านเศรษฐกิจ และบทบาทด้านวัฒนธรรม และประเพณี

2. เทคนิคการบรรเลงตรีในวงมโหรีพื้นบ้าน อีสานใต้ คณะอีสานพันธ์ปี จังหวัดบุรีรัมย์

ด้านลักษณะของตรา

ส่วนประกอบของตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดเสียงจากการสี มีขนาดและรูปร่างเหมือนกับตราทั่วไป ทุกประการ ยกเว้น กลองเสียง กลองเสียงด้านที่เรียกว่าหน้าซอ จะใส่คอนแทกปรับสัญญาณเสียงจากสายซอซึ่งต่างจากตราทั่วไป ที่หน้าซอจะชิงด้วยหนังงู บนกลองเสียงมีปุ่มหมุนปรับสัญญาณเสียง 2 ปุ่ม ได้แก่ปุ่มที่หนึ่ง ใช้ปรับความดัง-เบาของเสียง ปุ่มที่สองใช้ปรับเสียงทุ้ม-แหลม ด้านหลังกลองเสียงเจาะรูเอาไว้รับสายสัญญาณเพื่อส่งสัญญาณไปยังเครื่องขยายเสียง ซึ่งตราทั่วไปจะไม่นำมาติดตั้ง จากส่วนประกอบเรื่องกลองเสียงของตราที่แตกต่างจากตราทั่วไปดังกล่าว พบว่าเสียงของตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ มีความแตกต่างจากตราทั่วไป กล่าวคือเสียงมีความชัดเจนมากขึ้นและช่วยลดปัญหาเรื่องเสียงรบกวนจากเสียงเครื่องดนตรีประเภทอื่น สามารถปรับเสียงดัง-เบา ทุ้ม-แหลม ได้ตามต้องการ สอดคล้องกับทฤษฎีหลักอุโฆษวิทยาทางดนตรีของ Eargle (1995 : 69-71) ที่กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายนี้ยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่ทำให้เสียงมีความแตกต่างกันออกไป ได้แก่ กลองเสียง (Bridge and Nut) มีลูกบิด 2 อันเป็นลูกบิดกีตาร์ ซึ่งต่างจากตราทั่วไปที่ลูกบิดทำด้วยไม้ อีกทั้งยังลดปัญหาเรื่องสายเพี้ยนเนื่องจากได้นำลูกบิดกีตาร์ซึ่งมีมาตรฐานมากกว่าลูกบิดแบบทั่วไปที่ทำด้วยไม้

การตั้งเสียงของสายตราทั้งสอง ระหว่างสายเอกและสายทุ้ม บนสายเปล่าจะตั้งห่างกันเป็นคู่ 4 หากเปรียบเทียบกับบันไดเสียงประเภทระบบ 5 เสียง (Pentatonic) สายทุ้ม ตั้งเสียง D สายเอก ตั้งเสียง G แล้วแต่ความเคยชินและความถนัดของผู้บรรเลง ไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด แต่ก็ไม่มีการตั้งที่ผิดพลาด หรือเกินเลยไปจากคู่ 4 และคู่ 5 ช่วงเสียงที่ตั้งไม่จำกัดว่าจะอยู่ในช่วงสูงหรือต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงรบ จันทร์เต็ม (2549 : 193) ได้วิจัยเรื่อง กันตรึมคณะเกรียงศักดิ์ ส.สโบทอง บ้านโคกโพธิ์ ตำบลสะเดา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่กล่าวไว้ว่า การตั้งเสียงของสายตราทั้งสองสาย ระหว่างสายเอกและสายทุ้มบนสายเปล่า จะตั้งห่างกันเป็นคู่ 4 เปรียบเทียบกับบันไดเสียงเป็นระบบ 5 เสียง (Pentatonic)

ด้านเทคนิคการบรรเลง

เทคนิคที่ใช้ในการบรรเลงตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งหมด 4 เทคนิค ดังนี้ เทคนิคที่ใช้มากที่สุดอันดับหนึ่งคือ เทคนิคการพรมสาย เทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสองคือ เทคนิคการใช้เสียงเลื่อน (เอ้เสียง) เทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสามคือ เทคนิคการขย่ม ส่วนเทคนิคที่ใช้มากเป็นอันดับสี่คือ เทคนิคการประสาย วิธีการปฏิบัติเหมือนกับการใช้เทคนิคการสีซออีสาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชพงศ์ ไชยรัตน์ (2557 : 169) ได้วิจัยเรื่อง “เทคนิคการสีซออีสาน” แต่จะแตกต่างกันในเรื่องของเสียง เนื่องจากการตั้งเสียงของตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ จะตั้งเสียงเป็นขั้นคู่ 4 (D-G) ซึ่งต่างจากการตั้งเสียงซออีสานที่ตั้งเสียงเป็นขั้นคู่ 5 (A-E) ด้านบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นบทเพลงที่มีทำนองและจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกความเป็นอีสานใต้ได้อย่างชัดเจน หากใช้เทคนิคอย่างอื่นที่นอกเหนือจากเทคนิคที่ได้กล่าวมา อาจจะทำให้เพลงที่ใช้บรรเลงนั้นขาดความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผู้บรรเลงตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์เพลงผ่านเสียงตราซึ่งมีการใช้เทคนิคการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ ได้อย่างสวยงาม สอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ สุชาติ สุทธิ (2544 : 67) ที่ว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวกับความงาม และทำหน้าที่บรรเลงเต็มเต็มความเป็นอีสานใต้ในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องการบรรเลงตราในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกเทคนิคทั้ง 4 เทคนิคที่กล่าวมาให้เกิดความชำนาญ เพื่อความไพเราะและเต็มเต็มเต็มความเป็นเอกลักษณ์ของบทเพลงในรูปแบบวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัย

1.1 ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยให้นักดนตรีของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์เป็นวิทยากร โดยถ่ายทอดวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่ใช้

บรรเลงในวง และวิธีการแสดงในรูปแบบของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ให้กับนักเรียนเพื่อเป็นการอนุรักษ์

1.2 ด้านบทเพลงในการบรรเลงในแต่ละงาน ควรมีการจัดลำดับบทเพลงที่บรรเลงในงานต่าง ๆ เพื่อให้หนักดนตรีแต่ละคนได้เตรียมความพร้อม

1.3 บทเพลงควรมีการจัดบันทึกในรูปแบบโน้ตเพื่อใช้ในการสืบทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป

1.4 ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการบรรเลงตรัวในทำนองแบบอีสานใต้โดยใช้ชั้นคู่ 4 (ร-ช) นอกจากจะทำการศึกษาในการบรรเลงทำนองดังกล่าวแล้ว ควรที่จะศึกษาวิธีการบรรเลงในทำนองอีสานเหนือซึ่งใช้ชั้นคู่ 5 (ล-ม) ด้วยเพื่อเป็นการเปรียบเทียบและเป็นองค์ความรู้ให้กับผู้ที่ต้องการจะศึกษาในเรื่องนี้ และนำไปพัฒนาการบรรเลงตรัวในรูปแบบวงดนตรีอื่นๆ ต่อไป

1.5 การใช้เทคนิคการบรรเลงในแต่ละเพลง ควรมีการเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมกับเพลงนั้นๆ โดยใช้เทคนิคใดเทคนิคหนึ่งเป็นหลัก เพื่อให้เพลงนั้นๆ มีความโดดเด่นและเพื่อให้เกิดความแตกต่างของเพลงแต่ละเพลงนั่นเอง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยด้านการจัดการวง การสืบทอด และการคงอยู่ของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

2.2 ควรมีการทำวิจัยด้านการทำเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

2.3 ควรมีการทำวิจัยด้านบทเพลงที่ใช้ในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้โดยมีการบันทึกโน้ต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวงดนตรีประเภทอื่น เพื่อเป็นการเผยแพร่ และเป็นการอนุรักษ์เพลงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้

2.4 ควรมีการทำวิจัยด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทอื่นที่ใช้บรรเลงในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ นอกเหนือจากการบรรเลงตรัว เช่น ปี่ใน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้สำหรับผู้สนใจ

บทสรุป

การบรรเลงตรัวในวงมโหรีพื้นบ้านอีสานใต้ คณะอีสานพื้นปี จังหวัดบุรีรัมย์ มีการใช้เทคนิคการบรรเลง 4 เทคนิค คือ เทคนิคการพรมสาย เทคนิคการใช้เสียงเลื่อน (เอ้เสียง) เทคนิคการข่มสาย และเทคนิคการประสาย เพลงที่ใช้ในการบรรเลง มีทั้งหมด 10 เพลง ได้แก่ เพลงครู (โต) เพลงกล่อม เพลงแขกมอญ เพลงตะเข้หางยาว เพลงมอญโยนดาบ เพลงกล่อมกลับทาง เพลงหงส์ปีกหัก เพลงศรีนวล เพลงลาวเสียงเทียน และเพลงจันทอดแห เป็นเพลงบรรเลงทั้งสิ้น สมควรในอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่กับสังคมอีสานใต้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- ซัชพงค์ ไชยรัตน์. (2557). **เทคนิคการสีซออีสาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ซัชวาลย์ ประทุมสินธุ์. (2554). **ดนตรีประกอบการแสดงพื้นบ้านในจังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธรรบ จันท์เต็ม. (2549). **กัณฑ์มโหรีเรื่องศักดิ์ ส.สไปทอง บ้านโคกโพธิ์ ตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นัยพรรณ วรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2550). **มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ธนาพรส
- ไพฑูริย์ มีกุล. (2531). **อีสานศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ภูมินทร์ มะธิโตปะน้า. (2552). **วงมโหรีพื้นบ้านอีสาน คณะจันทร์ไทยบรรเลง ตำบลลำไทรโยง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรณู โกศินานนท์. (2537). **การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทยในภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี**. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรวงสุดา สิงขรอาสน์ (2554). **กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร : การบริหารจัดการเพื่อการสืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านในเขตอีสานใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุชาติ สุทธิ. (2544). **คู่มือสอนสุนทรียภาพของชีวิต**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- Eargle, John M. (1995). **Music, Sound and Technology**. New York: Van Nostrand.